

Högörtängar

Högörtängar

Hydrophilous tall herb fringe communities of plains and of the montane to alpine levels

EU-kod: 6430

Länk: Gemensam text (namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#2

Beskrivning av naturtypen

Länk: Gemensam text (beskrivning av naturtypen)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
#2

Utdrag ur EU:s tolkningsmanual

Sub-types

37.7 - Wet and nitrophilous tall herb edge communities, along water courses and woodland borders belonging to the Glechometalia hederaceae and the Convolvule-talia sepium orders (Senecion fluviatilis, Aegopodion podagrariae, Convolvulion sepium, Filipendulion).

37.8 - Hygrophilous perennial tall herb communities of montane to alpine levels of the Betulo-Adenostyletea class.

Similar communities to 37.8, with a weak development, occur at lower altitude along rivers and forest borders (in Wallonia -Belgium for example). Nitrophilous edge communities comprising only basal, common species in the region have no conservation priority. These tall herb communities could also develop in wet meadows, let lie fallow, without any cutting. Large areas of wet meadows let lie fallow and neophyte communities with Helianthus tuberosus, Impatiens glandulifera, should not be taken into account.

Svensk tolkning av definitionen

Ofta näringsrika högörtssamhällen i såväl höglänt som låglänt terräng.

Två undertyper finns:

6430 a) Högörtssamhällen på fuktig–våt mark i kanten längs med sjöar och vatten-drag där störningar i form av hävd och/eller översvämningar, islossningar etc. för-hindrar igenväxning av buskar och träd. Naturtypen omfattar inte kantzoner med för regionen enbart triviala och vanligt förekommande kvävegynnade arter.

6430 b) Högörtssamhällen ovanför barrskogsgränsen.

Kommentarer

Högörtängar ovanför barrskogsgränsen (6430 b) uppträder främst i fjällområdet medan låglandstypen (6430 a) förekommer i hela landet.

Högörtängar förekommer på näringsrikt underlag och behöver störning för att upp-rätthållas. Detta gäller i synnerhet låglandstypen (6430 a) som utan störning vanli-gen snabbt växer igen. Även högörtängar ovanför barrskogsgränsen (6430 b) är präglade av störning, ibland pågående eller tidigare hävd. Denna undertyp är vanli-gen mer stabil än låglandstypen och kan bibehållas genom klimatfaktorer, naturliga

markprocesser och andra störningar, såsom snöskred, översvämningar och isskrapning kring vattendrag.

Värdefulla högörtängar av låglandstyp bör vara relativt artrika och ha en stor andel blommande växter såsom älgört, gökblomster, kärtistel, kåltistel, brudborste, hampflockel etc. Områden som domineras av triviala arter och gräs, t ex mjölkört, jättegröe och tuvåtäl, bör inte klassas som 6430. Områden som domineras av jättebalsamin eller andra införda arter räknas inte heller till denna naturtyp.

Få ovanliga organismer är tydligt knutna till högörtängar, i synnerhet till låglandstypen, men naturtypen är en del av den landskapsmosaik som många organismer behöver för att överleva. I dagens rationellt utnyttjade landskap har denna mosaik till stora delar gått förlorad, vilket är ett hot mot den biologiska mångfalden. Artrika högörtängar kan till exempel vara viktiga för insekter som behöver miljön för olika faser i utvecklingen eller för födosök.

Låglandstypen (6430 a) ställer till med mest problem vid klassificeringen i och med att den består av olika varianter beroende på ursprung och markförhållanden. Ett vanligt problem är att urskilja högörtängar av igenväxningstyp vilka inte bör räknas som 6430. Högörtängar av igenväxningstyp uppkommer på fuktiga, näringsrika marker när hävden upphör eller blir för svag. Artrikedomen kan till att börja med vara stor (beroende på markens ursprungliga flora) men snart tar konkurrenskraftiga arter såsom älgört och störväxta gräs över. I en senare fas växer marken igen med videsnår och kan slutligen övergå i sumpskog. Extensivt bete med sent påsläpp eller sen slåtter kan möjligen bevara högörtsvegetationen och därigenom stabilisera naturtypen. Längs vattendrag och sjöar med naturlig vattenståndsvariation kan naturliga högörtängar finnas. Denna miljö gödslas av sediment och hålls öppen genom regelbundna störningar från översvämningar och is. Sådana naturliga högörtängar upptar sällan några större ytor – i de flesta fall finns endast smala bårder av högörtsvegetation kring vattendragen/stränderna.

Särskilt värdefulla är sådana högörtängar som har lång kontinuitet i området. Nyligen uppkomna högörtängar av igenväxningstyp har lägre prioritet och bör i många fall restaureras till annan naturtyp, t ex fuktäng eller rikkärr. Vid naturtypsklassificeringen i bevarandeplaner och skötselplaner bör man ha ett landskapsperspektiv på området och även sent uppkomna högörtängar som är möjliga att bibehålla genom skötsel kan ha betydelse för landskapsmosaikens – i synnerhet om högörtängar lång kontinuitet helt saknas inom området.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Gränsdragning mot andra naturtyper

- Högörtängar domineras (> 50 %) av högväxta örter med inslag av gräs och halvgräs, vilket skiljer naturtypen från alpina rishedar (4060) och alpina videbuskmarker (4080) som domineras av ris respektive buskar.
- Gränsdragning av högörtssamhällen ovanför barrskogsgränsen (6430 b) mot fjällbjörkskog (9040) sker vid mer än 10 % krontäckning av träd.
- Vid förekomst av blååtäl se fuktängar (6410).
- Vid kustlokaler med salt- eller brackvattenpräglad vegetation se salta strandängar (1330) eller strandängar vid Östersjön (1630).
- I områden som domineras av olika gräs och starrarter (få högväxta örter) kring större vattendrag från Dalälven och norrut se svämängar (6450).

Viktiga strukturer och funktioner

- Tillräcklig markfuktighet.
- Bibehållen hävd i hävdberoende områden.
- Bibehållen vattenregim.
- Naturlig hydrologi.
- För vissa varianter av naturtypen krävs återkommande översvämningar.
- Bibehållna klimatförhållanden i alpina områden.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning
- Öppen miljö som i normalfallet inte har mer än 30 % täckningsgrad av träd och buskar.
- Naturlig näringsstatus (ej gödningspåverkat annat än från betande djur).

Betydelsen av olika strukturer och funktioner kan variera mellan olika objekt och vid bevarandearbetet måste det enskilda objektets förutsättningar beaktas. Det kan även finnas ytterligare strukturer och funktioner förutom de ovan nämnda som har betydelse i enskilda fall.

Typiska och karakteristiska arter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	K-art	T-art	Grupp	Region
Kärlväxter					
<i>Aconitum lycoctonum</i> ssp. <i>septentrionale</i>	nordisk stormhatt	K-art	T-art		A, B
<i>Alliaria petiolata</i>	löktrav	K-art			
<i>Angelica archangelica</i>	kvanne	K-art			
<i>Carex disticha</i>	plattstarr	K-art			
<i>Carex vulpina</i>	rävstarr	K-art			
<i>Cicerbita alpina</i>	torta	K-art			
<i>Cirsium helenioides</i>	brudborste	K-art	T-art		A, B, K
<i>Cirsium palustre</i>	kärrtistel	K-art			
<i>Cirsium oleraceum</i>	kåltistel	K-art	T-art		B, K

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 6430 HÖGÖRTÄNGAR

<i>Crepis paludosa</i>	kärrfibbla	K-art		
<i>Epilobium hirsutum</i>	rosedunört	K-art		
<i>Eupatorium cannabinum</i>	hampflöckel		T-art	B, K
<i>Filipendula ulmaria</i>	älggräs	K-art		
<i>Galium uliginosum</i>	sumpmåra		T-art	A, B, K
<i>Geranium sylvaticum</i>	skogsnäva	K-art		
<i>Lamium album</i>	vitplister	K-art		
<i>Lepidium latifolium</i>	bitterkrassing		T-art	B, K
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	gökblomster	K-art	T-art	B, K
<i>Lythrum salicaria</i>	fackelblomster	K-art	T-art	B, K
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	strutbräken		T-art	A, B
<i>Ranunculus platanifolius</i>	vitsippsranunkel		T-art	A, B
<i>Ribes nigrum</i>	svarta vinbär		T-art	B
<i>Ribes spicatum</i>	röda vinbär		T-art	A, B
<i>Salix hastata</i> ssp. <i>subintegrifolia</i>	finnblekvide		T-art	B
<i>Silene dioica</i>	rödblära	K-art		
<i>Silene latifolia</i>	vitblära		T-art	B, K
<i>Thalictrum aquilegifolium</i>	aklejruta	K-art		
<i>Thalictrum flavum</i>	ängsruta	K-art	T-art	A, B, K
<i>Trollius europaeus</i>	smörbollor	K-art	T-art	A, B, K
<i>Valeriana officinalis</i>	läkevänderot		T-art	B, K
<i>Valeriana sambucifolia</i>	flädervänderot		T-art	A, B, K
Blötdjur				
<i>Carychium minimum</i>			T-art	B, K
<i>Carychium tridentatum</i>			T-art	B, K
<i>Columella edentula</i>	slät skruvsnäcka		T-art	A
<i>Nesovitrea petronella</i>	vitglanssnäcka		T-art	A
<i>Vallonia pulchella</i>	ängsgrässnäcka		T-art	B, K
<i>Vertigo arctica</i>	fjällgrynsnäcka		T-art	A

Klassificering enligt andra klassificeringssystem

Klassificeringssystem	Naturtypens motsvarighet
VIN:	1.2.6 Högörtängsvegetation
EUNIS:	E5.5 Subalpine moist or wet tall-herb and fern stands E5.4 Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows

Utbredning och förekomst

Länk: Gemensam text (utbredning och förekomst)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf

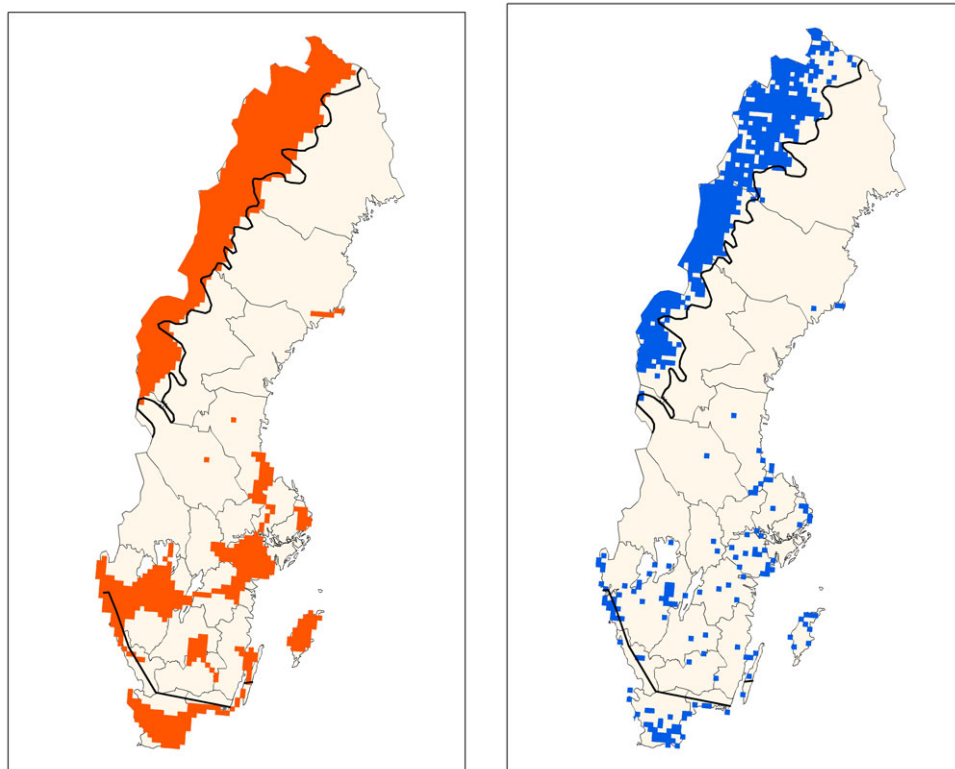
#5

Rapporterad nationell bevarandestatus år 2007

Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpekade för naturtypen (st)	26	110	49	179
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)	74 800	43 500	12 500	130 800
Referensvärde (km ²)	74 800	43 500	12 500	130 800
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Gynnsam	Gynnsam	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	Stabil	
Förekomstareal				
Aktuellt värde (km ²)	70	10	2,5	82,5
Referensvärde (km ²)	70	11	2,7	83,7
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Otillräcklig	Otillräcklig	
Bedömning trend	Stabil	Försämring	Försämring	
Kvalitet				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Okänt	Okänt	
Bedömning trend	Stabil	Okänt	Okänt	
Framtidsutsikt				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Okänt	Okänt	
Bedömning trend	Stabil	Okänt	Okänt	
Samlad bedömning				
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Okänt	Okänt	
Bedömning trend	Stabil	Okänt	Okänt	

Kommentarer till rapporterade uppgifter

Skäl till att naturtypen inte bedöms ha gynnsam bevarandestatus i boreal och kontinental region är att det kan antas att en minskning skett på grund av vattenreglering och förändringar i jord- och skogsbruket under 1900-talet. På grund av kunskapsbrist har ingen bedömning av strukturer, funktioner och samlad bedömning gjorts.

Figur 1. Svenskt utbredningsområde (till vänster) och förekomstareal (till höger).

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
#8

Naturligt förekommande högörtängar längs stränderna av vattendrag och sjöar är beroende av kontinuerlig störning såsom översvämning, isskrapning etc. för att inte växa igen.

Många insektsarter och fåglar är beroende av andra miljöer utanför naturtypen för häckning, skydd, födosök eller delar av sin livscykel. Det kan till exempel röra sig om andra gräsmarkstyper, buskmarker trädrika marker eller blomrika kantzoner.

Gynnsamt tillstånd/bevarandestatus förutsätter att de typiska arterna inte minskar påtagligt i området respektive på biogeografisk nivå eftersom typiska arter indikerar att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner.

Förvaltning/skötsel

Enligt definitionen för naturtypen ingår såväl hävdade som ohävdade marker. Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln. Högörtängar med lång hävdkontinuitet och hävdgynnade naturvärden är beroende av fortsatt skötsel i form av slåtter eller bete samt röjning av igenväxningsvegetation för att naturtypen skall kunna bibehålla gynnsamt tillstånd/gynnsam bevarandestatus. Skötseln bör utformas enligt objektets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädsikt.

I naturtypen får inte förekomma gödsling (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, kalkning, dikning eller insädd av för naturtypen främmande arter.

Hotbild

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt. Högörtsvegetation är känslig för bete och endast extensivt bete får förekomma.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Kväveläckage från angränsande marker kan påverka floran negativt.
- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Vattenreglering som hindrar den nödvändiga störningen som ett naturligt varierande vattenstånd skapar.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.
- Klimatförändringar som ger ett varmare klimat kan innebära ett hot den alpina varianten av högörtängar (6430 b).

Bevarandeåtgärder

- Gångse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för naturtypen sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprovning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).

- Åtgärder som kan minska kväveläckage och erosion från åkermarken är berättigade till EU-stöd. I regioner med miljöstöd för skydds-zoner bör länsstyrelsen uppmana till skydds-zoner på eventuella åkrar i anslutning till fuktängar.
- Landsbygdsprogrammets (2007-2013) miljöersättningar innebär att jordbrukare kan få ersättning för skötsel av slåtterängar och betesmarker. Jordbrukare som uppfyller vissa generella skötselvillkor kan få ersättning för allmänna värden. Länsstyrelsen beslutar om vilka marker som därutöver kan få ersättning för skötsel av särskilda värden och fastställer skötselvillkoren i en åtagandepplan. Stöd för kompletterande åtgärder kan lämnas när natur- och kulturmiljövärdena kräver skötsel som lövtäkt, lieslåtter eller efterbete. Dessutom finns ett projektstöd för restaurering av slåtterängar och betesmarker. Ersättning för vissa insatser kan också erhållas från Utvald miljö inom landsbygdsprogrammet.
- Information och rådgivning bedrivs bland annat inom landsbygdsprogrammets åtgärder för kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet. Länsstyrelserna ansvarar för den regionala verksamheten som omfattar kostnadsfri enskild rådgivning, kurser och fältvandringar.
- Åtgärder för att uppnå miljö kvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker och Ett rikt växt- och djurliv ökar möjligheten att uppnå gynnsam bevarandestatus för naturtypen.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#11](#)

- Naturtypen ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 1.
- Regelverk som är särskilt viktiga för naturtypen är de som är knutna till naturliga fodermarker och jordbrukets miljöersättningar, markavvattning, och vattenverksamhet.

Bevarandemål, målindikatorer och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#19](#)

På Naturvårdsverkets hemsida om uppföljning i skyddade områden, finns en rapport (6379:2010) om uppföljning i skyddade områden. Den beskriver arbetet med formulering av mål och användande av målindikatorer för att följa upp målen. Rapporten beskriver det generella arbetet, och uppföljningen i detalj beskrivs i

manualer för uppföljning av olika naturtyper. Det finns även manualer för uppföljning av olika naturtypsgrupper. Där finns information om arbetsmetoder, och exempel på olika målindikatorer.

Det finns bland annat manualer för Betesmarker och slåtterängar, för Stränder och sanddyner, för Våtmarker, för Flygbildstolkning och för olika artgrupper.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#

Naturtyps- och ekosystemvis litteratur

Appelqvist T., Bengtson O. & Gimdal R. 2001. Insekter och Mosaiklandskap. Entomologisk tidskrift 2001, (3) sid 81-152

Ekstam, U. & Forshed, N. (1992): Om hävden upphör. Kärleväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Ekstam, U. & Forshed, N. (1996): Äldre fodermarker. Betydelsen av hävdregimerna i det förgångna, Målstyrning, Mätning och uppföljning. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Ekstam, U., Aronsson, M. & Forshed, N. (1988): Ängar. Om naturliga slåttermarker i odlingslandskapet. Naturvårdsverket och LTs förlag, Stockholm.

Götmark, F., Gunnarsson, B. & Andrén, C. (1998): Biologisk mångfald i kulturlandskapet - Kunskapsöversikt om effekter av skötsel av biotoper, främst ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. Rapport 4835.

Jordbruksverket (1994-2003): Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. Faktaserie.

Jordbruksverket (2001): Bete och betesdjur. Jordbruksverket, Jönköping.

Jordbruksverket. (1998): Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden. Jordbruksverket, Jönköping.

Larsson, A. (1976): Den sydsvenska fuktängen: vegetation, dynamik och skötsel. Meddelanden från Avdelningen för ekologisk botanik, Lunds universitet nr. 31.

Riksantikvarieämbetet. (1994): Skötsel av kulturvärden i odlingslandskapet. Fakta-
bladserie.

Riksantikvarieämbetet. (1996): Odlingslandskapet - en lång markanvändnings
historia.

Kontaktuppgifter

Anders Jacobson,
anders.jacobson@artdata.slu.se
018-67 24 79

ArtDatabanken
Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala